

Література

1. Беспаленко П. Н. Духовная безопасность в системе национальной безопасности современной России: проблемы институционализации и модели решения: автореф. дисс. ... д-ра полит. наук: спец. 23.00.02 / П. Н. Беспаленко. – Ростов-на-Дону, 2009. – 56 с.
2. Конституция Грузии от 24 августа 1995 года // Конституции государств – участников СНГ. – М.: Издательская группа НОРМА. ИНФРА М, 1999. – 208 с.
3. Петрик В. М. Сутність духовно-релігійної складової національної безпеки України / В. М. Петрик, В. В. Остроухов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/sitsbo/01-22/01-22.pdf.
4. Про основы национальной безопасности Украины: Закон Украины від 19 червня 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

УДК 342.97(043.2)

Прохоренко М. М., к.ю.н., полковник юстиції,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН УКРАЇНИ

Застосування Збройних Сил України в антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей зумовлює необхідність проведення аналізу ефективності правового регулювання суспільних відносин у сфері формування, розвитку та функціонування Збройних Сил України. За таких обставин стає нагальною проблематика реалізації норм військового права України, дослідження якої можна здійснити шляхом аналізу військових правовідносин України.

Військові правовідносини України є врегульованими нормами права суспільними відносинами у сфері формування, розвитку та функціонування Збройних Сил України, в силу яких між їх учасниками виникають взаємні права та обов'язки як на стадії формування моделі поведінки, так і на стадії реалізації норми права. Військові правовідносини мають особливі ознаки, за якими можна їх поділити на види. В теорії права правовідносини поділяються за різними критеріями класифікації. Одним із найбільш простих і найбільш розповсюджених критеріїв є класифікація правовідносин в залежності від галузевої приналежності норм, на основі яких вони виникають, змінюються чи припиняються [1, с. 437]. В даному аспекті військові правовідносини можна класифікувати за критерієм галузевої приналежності на правовідносини:

— матеріально-правових норм об'єктом яких є відносини у сфері: підготовки та застосування Збройних Сил, інших військових формувань

до оборони, захисту суверенітету та територіальної цілісності України; виконання заходів військового обов'язку в державі; забезпечення соціального статусу військовослужбовці (в обсязі реалізації наданих прав, пільг, гарантій, компенсацій);

— процесуальні об'єктом яких є: забезпечення соціального статусу військовослужбовці (в обсязі реалізації прав військовослужбовців на звернення); забезпечення дотриманням військової дисципліни, законності та правопорядку в Збройних Силах України (в обсязі порядку притягнення військовослужбовців до відповідальності та інше).

Досить розповсюдженою є класифікація правовідносин в залежності від кількості сторін і характеру поділу прав і обов'язків між ними. Згідно з цим критерієм розрізняють односторонні, двосторонні та багатосторонні правовідносини [1, с. 437]. До односторонніх військових правовідносин можна віднести суспільні відносини реалізації конституційного обов'язку громадян України щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів, визначеного ст. 65 Конституції України [2]. Двосторонні військові правовідносини виникають під час реалізації соціального статусу військовослужбовців на основі умов контракту, у відповідності до яких, громадянин України, що проходить військову службу зобов'язується виконувати обов'язки військовослужбовця, визначені законодавством, а держава, з іншого боку, зобов'язується забезпечити належний соціальний захист. Багатосторонні правовідносини спрямовані, здебільшого, на реалізацію обов'язку посадових осіб відповідно до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24.03.1999 року (далі – Статут). Як приклад цьому, у відповідності до абз. 17 ст. 67 Статуту командир полку зобов'язаний керувати правовим вихованням військовослужбовців полку, у разі вчинення військовослужбовцем кримінального правопорушення письмово повідомити про це орган досудового розслідування [3]. Отже, під час вчинення підлеглим військовослужбовцем кримінального правопорушення у командира виникають зобов'язання щодо вчинення заходів по забезпеченню належного керівництва правовою роботою в полку з одного боку, а з іншого зобов'язання по повідомленню про кримінальне правопорушення орган досудового розслідування.

Поділяють правовідносини також на регулятивні (пов'язані із встановленням суб'єктивних прав і обов'язків сторін та їх реалізацією) і на охоронні (що виникають внаслідок порушення суб'єктивних прав і обов'язків сторін і здатністю до їх поновлення) [1, с. 438]. Регулятивні військові правовідносини мають місце під час реалізації функцій діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань щодо забезпечення оборони України. Охоронні військові правовідносини

виникають в процесі забезпечення заходів по дотриманню військової дисципліни, законності та правопорядку у Збройних Силах України.

Військові правовідносини можна поділити на відносні та абсолютні. Правовідносини, у яких здійснення суб'єктивного права однієї особи може досягатися лише через відповідні дії іншої (зобов'язальної) особи у юридичній літературі називають відносними. Правовідносини ж, у яких суб'єктивне право виступає у вигляді забезпеченої у законодавчому порядку можливості власної поведінки, свободи здійснювати своє право, відносять до категорії абсолютних [1, с. 438]. Прикладом відносних військових правовідносин в Україні є реалізація ст. 38 Статуту щодо виконання військовослужбовцем наказу командира (начальника). Тобто реалізація виконання наказу командиром (начальником) можлива лише в тому випадку, якщо не отримано наказу командира (начальника) старшого за службовим становищем чи військовим званням, який може перешкоджати виконанню наказу командира (начальника) нижчого за службовим становищем.

У відповідності до ст. 38 Статуту передбачено, що у разі коли військовослужбовець, який виконує наказ, отримав від іншого командира (начальника), старшого за службовим становищем чи військовим званням, новий наказ, що стане перешкодою для виконання попереднього, він доповідає про це командирові (начальникові), який віддав наступний наказ, і після отримання його згоди припиняє виконання попереднього наказу [3]. Таким чином, виконання наказу командира (начальника) є свого роду реалізацією відносних військових правовідносин, оскільки завжди є можливість відміни наказу старшим командиром (начальником) за посадою або військовим званням. Абсолютні військові правовідносини мають місце під час реалізації військовослужбовцем посадових обов'язків, оскільки в цьому разі передбачається його безпосередня участь.

В залежності від умов та порядку виконання службових обов'язків військовослужбовці та органи військового управління один по відношенню до іншого можуть перебувати у підлеглості та не бути підлеглим один до одного. В разі виконання військовослужбовцями які не перебувають у підлеглості один до одного службових обов'язків, між ними виникають горизонтальні військові правовідносини. Якщо військовослужбовці перебувають один до одного у відносинах підлеглості то між ними виникають вертикальні військові правовідносини.

За організаційною ознакою функції суб'єктів військових правовідносин можуть бути поділені на оперативні та управлінські. Реалізація оперативних функцій має місце у випадках безпосередньої участі суб'єктів військових правовідносин у діяннях щодо виконання завдань оборони України. До таких суб'єктів можна віднести: військовослужбовців, державних службовців та працівників Збройних Сил

України, військові частини, підприємства, установи та організації. Управлінські військові правовідносини виникають під час управління заходами забезпечення оборони держави суб'єктами військових правовідносин в Україні. До них ми можемо віднести: Президента України, військовослужбовців (командири, начальники), державних службовців (посадових осіб) та працівників Збройних Сил України (посадових осіб). До юридичних осіб управлінських військових правовідносин в Україні можна віднести: органи державної влади, органи військового управління, органи військового командування.

Таким чином, класифікація військових правовідносин в Україні може бути здійснена за різними критеріями, що має важливе не лише теоретичне, але й практичне значення.

Література

1. Теорія держави і права. Академічний курс: підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 р. № 548-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/548-14>

УДК 340(043.2)

Соболь Є. Ю., д.ю.н., доцент,
Кіровоградський державний педагогічний
університет ім. В. Винниченка, м. Кропивницький

ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ СВОБОДИ У ПРАВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Важливою суспільною цінністю людини є не лише формальна свобода, а й повноцінне та безперешкодне втілення її в реальних суспільних відносинах. Важливим аспектом реалізації свободи у праві є проблема гарантій свободи людини, що є актуальним та дискусійним питанням, якому приділена значна увага спеціалістів, як у сфері науки так і практики.

У науковій літературі не склалося загальновизнаного розуміння категорії «гарантії», зокрема останні (гарантії) слугують надійним сполучником, який забезпечує необхідний у сфері правового статусу особистості перехід від загального до часткового, від, продекларованої в законі, можливості до дійсності. Таким чином, впливає нагальна потреба вивчення всієї сукупності чинників, які забезпечують необхідне